

GJILAN

**RAPORT MONITORIMI I SEKTORIT
TË MJEDISIT NË KOMUNËN E
GJILANIT - 2021**

Botues: EC Ma Ndryshe
Rr: Fehmi Lladrovci 94, Prizren
Bulevardi Nënë Tereza 30B H1 Nr. 5, Prishtinë
www.ecmandryshe.org
info@ecmandryshe.org
029 222 771 & 03 224 967

Ky dokument është realizuar nga EC Ma Ndryshe; i mbështetur nga Agjencia Suedeze për Zhvillim dhe Bashkëpunim Ndërkombëtar (Sida) përmes Programit të saj "Human Rightivism" zbatuar nga Fondi për Zhvillimin e Komunitetit - CDF. Përmbajtja dhe pikëpamjet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtar të donatorëve

Sweden
Sverige

Ky raport është një përpjekje e re e strukturuar e shoqërisë civile për të adresuar e trajtuar përgjegjësitë e organeve kompetente të Qeverisë Lokale, përkatësisht përgjegjësitë e Komunave karshi 7 aspekteve mjedisore që rregullohen me kornizën ligjore të vendit.

Organet përgjegjëse për mbrojtjen e mjedisit janë të rregulluara në forma të ndryshme në Komunitatet e Kosovës. Disa nga komunitetet kanë drejtori të dedikuara për mbrojtjen e mjedisit, ndërsa disa kanë sektore në kuadër të drejtorive për planifikim apo zyrtarë përgjegjës për çështje mjedisore. Në Komunën e Gjilanit, nuk ka sektor për mjedis në kuadër të Drejtorisë për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit.

Metodologjia e ndjekur nga EC Ma Ndryshe për përpilimin e këtij raporti merr në konsideratë 12 ligje që adresojnë aspekte të ndryshme të mbrojtjes së mjedisit, si:

- Ligji nr.03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit
- Ligji nr.03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës
- Ligji nr.03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja
- Ligji nr.2003_3 për Pyjet e Kosovës
- Ligji nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës
- Ligji nr.04/L-060 për Mbeturina
- Ligji nr.06/L-035 për Veprimtaritë Hidrometeorologjike
- Ligji nr.03/L-119 për Produktet Biocide dhe Shtojcat
- Ligji nr.02/L-53 për Gjuetinë
- Ligji nr.04/L-197 për Kimikate
- Ligji nr.04/L-174 për Planifikimin Hapësinor
- Ligji nr.04/L-175 për Inspektoratin e Mjedisit, Ujërave, Natyrës, Planifikimit Hapësinor dhe Ndërtimit

Ndërsa aspektet kryesore që ligjet e lartshënuara rregullojnë janë:

- Organet institucionale
- Kapacitetet njerëzore
- Dokumentet e Planifikimit dhe Menaxhimit Mjedisor
- Pjesëmarrja publike
- Të dhënat Mjedisore
- Mbikëqyrja dhe raportimi
- Licencimi, lejet dhe pëlqimet mjedisore

Mbi këtë bazë përmbajtja e këtij raporti tenton që të mbulojë aspektet kryesore që legjislacioni në fuqi adreson, si:

- Skema institucionale për planifikimin dhe menaxhimin mjedisor*
- Korniza ligjore*
- Hartimi, harmonizimi dhe zbatimi i dokumenteve të planifikimit dhe menaxhimit të mjedisit, projekteve dhe masave për mbrojtjen e mjedisit*

Mbikëqyrja inspektive dhe raportimi mjedisor
Krijimi, grumbullimi, menaxhimi i të dhënave dhe sistemit të menaxhimit të dhënave
Bashkëpunimi, koordinimi dhe pjesëmarrja publike
Licencimi dhe lejet mjedisore

Gjetjet e këtij raporti në kapituj të caktuar kanë identifikuar mangësitë aktuale në sektorin e mjedisit, që kërkojnë vëmendje më të shtuar nga autoritetet komunale, me qëllim të përmirësimit të procesit të planifikimit dhe menaxhimit mjedisor. Gjithashtu ato janë validuar nga zyrtarët përkatës komunal, si pasqyrim i gjendjes reale në sektorin e mjedisit. Njëherësh kanë theksuar se burimet njerëzore dhe financiare nuk janë në nivel të mjaftueshëm, gjë që mbase reflektohet edhe në gjendjen aktuale mjedisore.

Në fund janë adresuar edhe disa rekomandime me qëllim të përmirësimeve dhe plotësimeve në proceset e Planifikimit dhe Menaxhimit Mjedisor, drejt arritjes së rezultateve më të qëndrueshme në sektorin e mjedisit dhe mbrojtjen e resurseve natyrore.

GJETJET E RAPORTIT

1. Skema institucionale për planifikimin dhe menaxhimin mjedisor

Në Komunën e Gjilanit organi përgjegjës për planifikim dhe menaxhim mjedisor është Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit. Sipas deklaratave të zyrtarëve të DUPMM-së në kuadër të kësaj drejtorie nuk ka sektor sa i përket fushës së mjedisit dhe se në këtë drejtori kanë të angazhuar vetëm një zyrtar mjedisor.

Organi komunal	A është themeluar?	Emri zyrtar	Fuqia aktuale punëtore
Drejtoria	Po	Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit	/
Spektori	Jo	/	/
Zyrtarët	Po	Inxh.dip Fehmi Agushi	1

Numri i angazhuar i shërbyesve civil në këtë drejtori thuhet se nuk është i mjaftueshëm për kryerjen e detyrave të përcaktuara me kornizën ligjore. Ndërsa, sa i përket pyetjes se a kanë shërbyesit civil profilet e nevojshme profesionale për kryerjen e detyrave, zyrtarët kanë thënë se po. Njëkohësisht përgaditja e tyre profesionale nga nga shkalla 1 (aspak) deri në 5 (shkëlqyeshëm) është vlerësuar me numrin 5.

DUPMM ka bërë të ditur se gjatë vitit 2021 për punonjësit e këtij sektori nuk janë organizuar trajnime rreth kornizës ligjore, as nga niveli qendror, e as nga komuna apo ndonjë organizatë tjetër. Gjithashtu gjatë vitit 2021 nuk janë organizuar trajnime rreth çështjeve mjedisore për stafin e DUPMM, as nga niveli qendror, e as nga komuna apo ndonjë organizatë tjetër.

Stafi i DUPMM gjatë vitit 2021 nuk ka shfrytëzuar ndonjë udhëzues profesional për planifikimin dhe menaxhimin e çështjeve mjedisore, por gjatë kryerjes së detyrave kryesisht është fokusuar në legjislacionin në fuqi dhe dokumentet strategjike.

* * * * *

Statistikat Kryesore - 2021:

1. Numri i zyrtarëve të angazhuar në DUPMM – 1
2. Numri i trajnimeve rreth kornizës ligjore – 0
3. Numri i trajnimeve sipas fushës mjedisore – 0
4. Numri i Udhëzuesve Profesional për planifikimin dhe menaxhimin mjedisor – 0

KORNIZA LIGJORE

Metodologjia e EC-it, merr në konsideratë 12 ligje që adresojnë aspekte të ndryshme të mbrojtjes së mjedisit, të cekura më lartë.

Komuna e Gjilanit, përkatësisht DUPMM ka raportuar se mbështetet në këto dokumente ligjore:

1. Ligjin për Planifikim Hapësinor
2. Ligjin Nr. 03/L-25 për Mbrojtjen e Mjedisit
3. Ligjin Nr. 02/L-30 për Menaxhim të Mbeturinave
4. Ligjin 04/L-175 për Inspektim
5. Ligjin Nr. 03/L-024 për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis
6. Ligjin Nr. 03/L-015 për Vlerësimin Strategjik Mjedisor
7. Ligjin Nr.04/ L-147 për Ujëra, etj.,

Zyrtarët e DUPMM të Komunës së Gjilanit kanë vlerësuar se korniza ligjore është mirë e konsoliduar dhe kanë vlerësuar me 5 njohuritë e stafit rreth kornizës ligjore (1/aspak -5/shkëlqyeshëm).

HARTIMI, HARMONIZIMI DHE ZBATIMI I DOKUMENTEVE TË PLANIFIKIMIT DHE MENAXHIMIT TË MJEDISIT, PROJEKTEVE DHE MASAVE PËR MBROJTJEN E MJEDISIT

Gjatë vitit 2021 DUPMM kanë theksuar se si dokument për planifikim dhe menaxhim mjedisor ka Planin Lokal të Veprimit ndërsa sa i përket Programeve Mjedisore nuk kanë cekur se kanë ndonjë plan aktiv.

Po ashtu nga zyrtarët është treguar se Vlerësimi Strategjik Mjedisor realizohet në kuadër të Planeve Zhvillimore të Komunës dhe Hartave Zonale Komunale dhe se Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis bëhet vetëm në kuadër të projekteve për LMK (Lejeve Mjedisore Komunale). Për të gjitha këto dokumente nga ana zyrtarëve nuk është dhënë informacione më të detajuara mbi planet, statusin, kohën e hartimit kohëzgjatjen dhe disponueshmërinë e raporteve të zbatimit.

Lloji i planit	Emri i dokumentit	Statusi	Koha e hartimit	Kohëzgjatja e mandatit	Hartuesi	Disponueshmëria e raporteve të zbatimit
Planet Lokal i Veprimit në Mjedis	Planet Lokal i Veprimit në Mjedis	/	/	/	/	/
Programet Mjedisore	/	/	/	/	/	/
Vlerësimi Strategjik Mjedisor	PZHK dhe HZK	/	/	/	/	/
Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis	Vetëm i projekteve për LMK	/	/	/	/	/
Plani Komunal për Menaxhimin e Mbeturinave	Po	/	/	/	/	/
Plani Zhvillimor Komunal	Po	/	/	/	/	/
Harta Zonale e Komunës	Po	/	/	/	/	/
Plani i rregullimit të tokës	Jo	/	/	/	/	/
Programi për mbrojtjen nga veprimet e dëmshme të ujërave	Jo	/	/	/	/	/

Sa i përket projekteve kapitale të nivelit lokal për rregullimin, promovimin dhe mbrojtjen e mjedisit zyrtarët e DUPMM nuk kanë raportuar.

Sa i përket masave të ndërmarra nga ana e nivelit lokal për mbrojtjen e mjedisit, zyrtarët nuk kanë dhënë detaje të mjaftueshme.

Masat	Masat konkrete	Statusi	Periudha e realizimit	Entiteti përgjegjës	Lokacioni	Fusha tematike	Plani/Vendimi
Masat për rregullimin e pellgjeve lumore në zonat urbane;	Jo	/	/	/	/	/	/
Masat për mbrojtjen dhe zhvillimin e pyjeve	Jo	/	/	/	/	/	/
Masat për mbrojtjen e vlerave të natyrës që shpall Komuna;	Janë shpallur zonat e mbrojtura	/	/	/	/	/	/
Masat emergjente për të normalizuar gjendjen e cilësisë së ajrit	Jo	/	/	/	/	/	/
Masa të tjera për mbrojtjen e mjedisit	Jo	/	/	/	/	/	/

MBIKËQYRJA INSEKTIVE DHE RAPORTIMI MJEDISOR

Zyrtarët e DUPMM kanë raportuar se po realizohet inspektimi i kornizës ligjore të mbrojtjes së mjedisit por pa dhënë detaje shtesë, në të njejtën kohë ata kanë treguar se hartohen raporte të inspektimit të kornizës ligjore siç janë:

- Raportimi një herë në vit në Ministri,
- Raportimet në mënyrë periodike tek organizatat që merren me monitorimin e zbatimit të Udhëzimit Administrativ 06/2018 për Ndëshkimin me Gjoha Mandatore dhe
- Raportimet tjera varësisht nga kërkesat e OJQ-ve të ndryshme.

Ndërsa sa i përket hartimit të raporteve për monitorim të zbatimit të strategjive mjedisore nga ana e DUPMM-së nuk është dhënë asnjë përgjigje. Edhe gjendja e deponive të mbeturinave sipas zyrtarëve monitorohet në vazhdimësi, siç është ajo në fshatin Veleknicë dhe deponia në fshatin Kmetovc.

Po ashtu në raport është thënë se deponitë ilegale monitorohen një herë në vit në kuadër të programit për mbështetje të komunave nga GIZ në bashkëpunim me komunën, ku krahasohet gjendja e deponive ilegale krahasuar me vitin paraprak, gjithashtu përmes këtij programi bëhet monitorimi dhe futja e deponive të reja në listën ekzistuese. Në lidhje me monitorimin e gjendjes së zonave të mbrojtura është treguar se po raportohen sidomos në rastet kur kemi ankesa sa i përket ndërtimeve apo aktiviteteve tjera në ato zona. Ndërsa për monitorimin e gjendjes së pyjeve është thënë se mungon monitorimi.

Në pyetjen mbi identifikimin e çrregullimeve mjedisore, zyrtarët kanë treguar se ndotësit e mjedisit i hasin gjatë inspektimeve në terren si personat fizik ashtu edhe ata juridik, po ashtu është raportuar se në raste të ndryshme kanë çrregullime që kanë të bëjnë me ndotje të rrjedhave ujore dhe ndotje të tokës nga deponitë ilegale. Më tutje nga ana e DUPMM është raportuar se janë identifikuar raste të tejkalimit të eksploatimit të resurseve natyrore e se në të tilla raste është ndërprerë puna dhe është njoftuar Inspektoriati për Resurse Natyrore në kuadër të Komisionit të Pavarur për Miniera dhe Minerale. Ndërsa sa i përket identifikimit të shkeljeve në menaxhimin e burimeve drusore, jodrusore dhe faunës së egër dhe tejkalimeve të kushteve të vendgjethive nga zyrtarët është raportuar se nuk kanë identifikuar raste të tilla.

KRIJIMI, GRUMBULLIMI, MENAXHIMI I TË DHËNAVE DHE SISTEMIT TË MENAXHIMIT TË DHËNAVE

Komuna e Gjilanit ka një stacion për monitorimin e cilësisë së ajrit nga AMMK në oborrin e shkollës fillore "Selami Hallaqi", por nuk ka mbikëqyrje sistematike të cilësisë së ajrit. Ndërsa sa i përket sistemit të monitorimit dhe mbikëqyrjes sistematike të cilësisë së dheut dhe ujërave sipërfaqësore dhe nëtokësore është raportuar se nuk realizohet, vetëm se për këtë të fundit (cilësisë së ujërave sipërfaqësore dhe nëtokësore) monitorimi realizohet nga Instituti i Shëndetit Publik dhe Kompania "Hidromorava". Po ashtu në raport thuhet se nuk bëhet parashikimi dhe paralajmërimi i hershëm i vërshimeve dhe thatësirave.

Përgjatë vitit 2021 Komuna e Gjilanit nuk ka pasur sistem të menaxhimit të të dhënave mjedisore si shkak kjo nga mungesa e sektorit për mbrojtjen e mjedisit. Por nga zyrtarët theksohet se ekzistojnë databaza për pajisjen me Leje Mjedisore Komunale. Po ashtu sa i përket posedimit të kapaciteteve të nevojshme teknike për krijimin, grumbullimin dhe menaxhimin e të dhënave mjedisore ata vlerësojnë se nuk ka as staf e as kapacitete për grumbullimin dhe menaxhimin e tyre.

BASHKËPUNIMI, KOORDINIMI DHE PJESËMARRJA PUBLIKE

Zyrtarët përgjegjës të Komunës së Gjilanit bashkëpunimin dhe koordinimin me nivelin qendror në hartimin e akteve ligjore dhe nënligjore e kanë vlerësuar si mesatar. Ndërsa bashkëpunimi dhe koordinimi me nivelin qendror sa i përket hartimit të strategjive mjedisore është vlerësuar si jo i mirë.

Sipas tyre niveli i bashkëpunimit me organizatat joqeveritare sa i përket zhvillimit të aktiviteteve të ndryshme është në nivel mesatar. Pjesëmarrjen publike të cilën zyrtarët e kanë vlerësuar si aspak të kënaqshme Komuna e Gjilanit ka zhvilluar vetëm gjatë hartimit të Planit Zhvillimor Komunal, Planeve Rregulluese Urbane dhe gjatë Planit Zhvillimor Urban.

LICENCIMI DHE LEJET MJEDISORE

Sa i përket lejeve mjedisore në kuadër të DUPMM zyrtarët kanë raportuar se kanë lëshuar vetëm 32 leje mjedisore komunale dhe nuk është lëshuar asnjë licencë për çështje mjedisore.

PËRFUNDIME

Gjetjet e këtij raporti janë validuar nga zyrtarët përkatës komunalë, duke pohuar se ato pasqyrojnë gjendjen reale në sektorin e mjedisit, bashkë me mundësitë për të ngritur dhe përmirësuar çështjet mjedisore në këtë komunë. Mungesa e sektorit për mjedis së bashku me burimet njerëzore dhe financiare që sipas tyre nuk janë të nivel e mjaftueshëm, po reflektohet edhe në gjendjen aktuale mjedisore.

Bazuar në këtë monitorim, dalin konkluzionet se:

- Komuna e Gjilanit nuk ka një organ përgjegjës për mbrojtjen e mjedisit dhe kapacitetet njerëzore brenda këtij organi janë të pamjaftueshme duke shtuar se në periudhën raportuese nuk është organizuar asnjë trajnim rreth çështjeve mjedisore për stafin e DUPMM.
- Korniza ligjore mjedisore është mirë e konsoliduar dhe njohuritë e stafit komunal rreth kornizës mjedisore janë të nivelit të lartë.
- Shkalla e hartimit dhe zbatimit të politikave lokale për planifikimin dhe menaxhimin mjedisor mbetet problematik, për faktin se nuk ka organizim të mirëfilltë në këtë aspekt; përkatësisht, rrjedha aktuale e hartimit dhe zbatimit të dokumenteve të planifikimit dhe menaxhimit të mjedisit, projekteve dhe masave për mbrojtjen e mjedisit aktualisht e bën të vështirë matjen e efikasitetit të këtyre veprimeve në përmirësimin e gjendjes mjedisore.
- Niveli i inspektimit si dhe hartimi i raporteve përkatëse lidhur me zbatimin e kornizës ligjore të mbrojtjes së mjedisit dhe të zbatimit të strategjive mjedisore mbetet i paqartë për shkak të mos shpalosjes së të dhënave në këtë drejtim, derisa është pranuar se në tregues të caktuar nuk ka monitorim.
- DUPMM në Komunën e Gjilanit ende nuk ka ndërtuar sistem të menaxhimit të të dhënave mjedisore, për shkak të mungesës së sektorit, mungesës së resurseve teknike dhe njerëzore për krijimin, grumbullimin dhe menaxhimin e të dhënave mjedisore.
- Bashkëpunimi ndërinstitucional në hartimin e politikave publike vlerësohet të jetë i nivelit mesatar njësoj si bashkëpunimi me aktivistët e shoqërisë civile dhe se pjesëmarrja publike zhvillohet vetëm gjatë hartimit të PZHK-së, PRRU-së dhe PZHU-së. Kësisoj bashkëpunimi me shoqërinë civile në hartimin e politikave lokale mbetet i pamjaftueshëm, ashtu sikurse edhe pjesëmarrja e publikut në hartimin strategjive lokale.
- Lejet mjedisore komunale të lëshuara në kuadër të DUPMM janë gjithsej 32 ndërsa nuk është lëshuar asnjë licencë për çështje mjedisore nga niveli lokal.

REKOMANDIMET

- Të shqyrtohen mundësitë për shtimin e një sektori për mbrojtjen e mjedisit në DUPMM.
- Të shqyrtohen mundësitë për shtimin e punonjësve profesionistë në DUPMM.
- Të organizohen trajnime për punonjësit e DUPMM rreth kornizës ligjore dhe rreth çështjeve mjedisore.
- Të përmirësohet dhe dinamizohet hartimi dhe zbatimi i dokumenteve të planifikimit dhe menaxhimit të mjedisit, projekteve dhe masave për mbrojtjen e mjedisit.
- Planet e nivelit lokal për menaxhimin mjedisor të përditësohen, bashkë me fuqizimin e raportimit të zbatimit të tyre.
- Të rriten kapacitetet si dhe të shtohet mbikëqyrja inspektive dhe raportimi mjedisor.
- Të fillojë sa më shpejtë procesi i krijimit, grumbullimit, menaxhimit të të dhënave dhe sistemit të menaxhimit të dhënave mjedisore.
- Të avancohet bashkëpunimi nivel qendror - lokal në hartimin e akteve ligjore dhe strategjive mjedisore.
- Të kultivohet bashkëpunimi më i afërt me OJQ-të për të nxitur rritjen e pjesëmarrjes së publikut në çështjet mjedisore.

PËR EC:

EC angazhohet për qëndrueshmëri ekonomike dhe qeverisje demokratike në nivel lokal (dhe rajonal) përmes mobilizimit të komunitetit, mbikëqyrjes së vendimmarrjes publike dhe partneritetit në zbatim të programeve dhe politikave zhvillimore.

Për përmbushjen e këtij misioni organizata zbaton projekte dhe nisma në kuadër të dy programeve kryesore: Qytete/Komuna Gjithëpërfshirëse dhe Zhvillim i Qëndrueshëm. Ndërsa programi i tretë është ideuar si njësi mbështetëse për veprimin e organizatës dhe synon adresimin e tri sfidave të jashtme dhe të brendshme:

1. Vëllimin e pamjaftueshëm të dijes empirike në vend, përfshi të dhënat e besueshme statistikore, analizat e specializuara dhe mendimet profesionale,
2. Nevojën për konsolidimin e kapaciteteve të brendshme, veçanërisht në hulumtime, baza të të dhënave, analizë, menaxhim, zhvillim komunitar dhe ekspertizë sektoriale, dhe
3. Mungesën e qëndrueshmërisë financiare afatgjatë duke i diversifikuar burimet e të hyrave, me theks në ofrimin e shërbimeve për palët e treta.

Trekëndëshi konceptual që do të orientojë punën e organizatës në pesë vitet e ardhshme (2020 - 2024) ka këto elemente:

1. Gjithëpërfshirjen,
2. Qëndrueshmërinë, dhe
3. Dijen.

EC beson se demokratizimi dhe zhvillimi i gjithëmbarshtëm shtetëror është proces që duhet planifikuar dhe ndërtuar nga poshtë lart.

Në thelb të qeverisjes demokratike qëndron hapja dhe përfshirja e të gjithëve në marrjen e vendimeve që kanë për synim të mirën e përbashkët, ndërsa planifikimi zhvillimor kërkon shfrytëzim racional të burimeve territoriale, pa e kompromituar përdorshmërinë e tyre nga gjeneratat e ardhshme.

Si demokracia ashtu edhe zhvillimi duhen ndërtuar mbi bazën e dijes së shëndoshë që garanton vendime dhe veprime të mençura dhe vizionare.

Vlerat kryesore të organizatës janë:

1. Paanshmëria - EC vepron në bazë të analizave të thukta dhe gjithëpërfshirëse dhe mënjanon veprimet e ngutshme dhe impulsive. EC synon të përkrahë dhe të shtyjë përpara alternativat të cilat në bazë të hulumtimit dalin të jenë më të përshtatshmet, pavarësisht nëse masa e shoqërisë nuk e përkrahin këtë opsion;

2. Aktivizmi - Anëtarët e EC do të jenë aktivistë të cilët angazhohen në baza të rregullta për të shtyrë përpara bashkëveprimin qytetar për të përmbushur misionin e organizatës;
3. Orientimi drejt rezultateve - Anëtarët e EC janë të orientuar për të arritur rezultate, ku përpjekja nuk i kënaq pritjet e organizatës në qoftë se nuk përfundon me rezultatet e pritura;
4. Komuniteti bazë e veprimit - EC do të jetë gjithnjë pranë komunitetit, duke mësuar nga qytetarët dhe duke ndërtuar konsensus për bashkëveprimin dhe formësimin e shoqërisë.